

РОЗДІЛ ІІІ. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.22 (045)

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2020-1-07>

Речовий погляд на сутність заставного права

Гудима М. М.

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна
myroslava.gudyma@gmail.com*

Ключові слова:

застава, заставне право, правова природа, речові правовідносини, зобов'язальні правовідносини, речове право.

Стаття присвячена дослідженню інституту застави в площині спору про речовий або зобов'язальний її характер. У науковій публікації здійснено аналітичну викладку різноманітних наукових підходів до визначення правової природи заставних відносин та права застави, здійснено критичний аналіз наявних доктринальних концепцій. Увага приділена аналізу ознак та змісту права застави, проведена кваліфікація заставного права з точки зору його відповідності ознакам речових прав і обґрунтована речова природа цього права.

Substantial vision of the essence of lien

Hudyma M. M.

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
hevchenka str., 57, Ivano Frankivsk, Ukraine
myroslava.gudyma@gmail.com*

Key words:

pledge, lien, legal nature, real legal relations, binding legal relations, real right.

The article is devoted to the study of the institute of pledge under the framework of dispute over its substantial and binding nature. The controversy of legal nature of pledge had been developed by the pre-revolutionary civil law; however, the degree of acuteness of discussions over the problem under consideration hasn't declined in the modern time. Thus, this research provides the analytical presentation of various scientific approaches to the identification of the legal nature of pledge relationships and the right of pledge. The author examines those concepts which determine a binding nature of a pledge and standpoints which justify its real nature as well as the approaches which confirm the complex real-legal character of a pledge. The critical approach to the doctrinal concepts makes it possible to find out the root of theoretical gaps which, according to the author's opinion, is caused by the lack of clear comprehension of pair theoretical legal constructs: "absolute – relative legal relations"; "real – binding rights". Without ignoring the interrelations, the article notes their dispersion, the principal and imperative differences between the mentioned categories. It concludes on the complexity of pledge legal relations as those which consist of two parallel legal relations of relative nature – between a pledgor and a pledge holder, and absolute – between a pledge holder and all third passively bound individuals, including a pledgor). The origin and existence of relative legal relations under the establishment or implementation of lien doesn't automatically confirm that this right should be attributed to binding one – it doesn't lose its real properties. It allows the option of existence of real rights both in terms of binding and relative rights. The attention is drawn to the analysis of features and content of lien;

the article qualifies lien from the perspective of its correspondence with the features of real rights and proves the real nature of this right. Overall, it permits the research to formulate the definition of lien, which would reflect its real legal nature. The author identifies the position of lien in the system of real rights through attributing this right to the limited real rights. The actualized problem of consolidation of this problem in the legislative list of real rights to special property and in the section 2 of the Book three of the Civil Code of Ukraine "Right of ownership and other proprietary rights".

Вступ. Застава, будучи одним із найдавніших інститутів цивільного права, який сягає своїм корінням римського права, завжди викликала та й надалі викликає особливий інтерес науковців. На думку багатьох авторів, застава традиційно вважається одним із найскладніших моментів теоретичної цивілістики, що не в останню чергу зумовлено багатогранністю цієї правової категорії та значною складністю заставних правовідносин. Особлива полеміка розгортається в юридичній науці з приводу правової природи застави, виступаючи наріжним каменем сучасної цивілістики. Таким чином, є нагальна необхідність заповнити пробіли та неузгодженості в наукових розвідках правової природи заставного права, адже без вирішення вказаної проблематики неможливо наповнити інститут застави таким змістом, який би дав змогу забезпечити його повноцінне й ефективне застосування.

У дореволюційному праві заставні відносини досить повно були розроблені в працях таких яскравих представників науки, як Е.В. Васьковського, Л.А. Кассо, Д.І. Мейера, В.І. Синайського, Г.Ф. Шершеневича та ін. У сучасній цивілістиці проблематика застави перебувала в полі зору як російський (В.М. Будильова, К.І. Карабанової, В.Н. Ковальова, О.А. Трусова, А.М. Маргазанова, В.В. Скворцова, Б. Дашчеренгіна, С.В. Прокоф'єва, О.П. Казаченок та ін.), так і українських дослідників (О.С. Кізлової, Р.А. Майданика, О.Р. Шишки, С.В. Нижнього, Д.О. Мальцева, А.В. Журавльова, О.Т. Євтуха, В.Д. Сидор та ін.).

Мета цієї статті сфокусована на дослідженні застави в площині спору про речовий або зобов'язальний її характер, виявленні доктринальних протиріч та теоретичних проблем і виробленні пропозицій щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливої уваги потребує дослідження правової природи застави майна, власне визначення сутності заставного права, адже, як зазначає Р.С. Бевзенко, «незважаючи на досить давню історію питання і величезну літературу, до теперішнього часу не вщухають суперечки щодо речової або зобов'язальної природи застави» [1, с. 719].

Історичні нариси законодавчого закріплення інституту заставного права свідчать, що вказане питання вирішувалося доволі неоднозначно

і право застави в різні періоди розвитку вітчизняного законодавства було поміщено і в розділ «Речове право», і в розділ «Зобов'язальне право» [2, с. 7].

Нині чинне законодавство України врегулювало інститут застави, закріпивши його в § 6 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України «Застава», що міститься в главі 49 «Забезпечення виконання зобов'язань» розділі 1 «Загальні положення про зобов'язання» книги 5 «Зобов'язальне право».

На думку дослідників, така законодавча позиція свідчить про зарахування застави до інститутів зобов'язального права та надання зобов'язальному елементу застави першорядного значення [3, с. 150; 4, с. 75; 5, с. 82]. Проте чимало науковців не підтримували та й нині не поділяють вказаний підхід. Отже, заслуговує на увагу точка зору про те, що законодавець, навпаки, ухилився від сутнісного визначення застави (як речового або зобов'язального права) і розмістив норми про неї в системі Кодексу, керуючись не її правовою природою, а функціональною ознакою [6, с. 73]. Законодавче закріплення застави не зняло гостроти наукових дискусій, а тому в цивілістиці точаться запеклі суперечки з приводу визначення правової природи заставного права. Так, одні вчені відстоюють тезу, що застава є виключно зобов'язальним правом, інші – розглядають заставне право як таке, що належить до інституту речових прав, а треті – як явище, що володіє речово-зобов'язальними рисами.

Здійснимо аналітичну викладку вказаних наукових позицій.

Перша група дослідників, обґрунтовуючи зобов'язальний характер застави, висловлює позицію про недоцільність зарахування заставного права до числа речових прав. Скажімо, прихильником концепції заставного права як зобов'язальної конструкції виступав В.М. Хвостов, який ґрунтував свою позицію на ідеї визнання цього права *obligatio rei* («зобов'язання речі») або зобов'язання, в якому зобов'язаною особою є той, хто нині володіє заставленою річчю [7, с. 473]. Проте з точки зору теоретичних засад цивільного права погодитись із такою аргументацією неможливо, адже річ є об'єктом цивільних прав (правовідносин) і може виконувати роль суб'єкта, який

здатний вчиняти вольові дії, звісно ж, не може. Річ не може виступати боржником, оскільки боржник зобов'язаний щось виконати, зобов'язаний діяти, а для речі це неможливо [8, с. 32].

З.А. Ахметьянова стверджує, що в разі звичайної застави елементи речового права відсутні: немає правомочностей володіння, користування, розпорядження. Заставодержатель наділений лише правом вимагати продажу закладеної речі в разі невиконання контрагентом зобов'язання, забезпеченого заставою. Однак авторка застерігає, що іноді можна говорити про речовий характер права заставодержателя щодо заставленого майна, тоді як договором застави прямо передбачено право учасника заставних правовідносин користуватися заставленим майном [9, с. 360]. Одразу зазначимо недостатньою вказану аргументацію, адже вважаємо, що речове право може включати всі три правомочності (володіння, користування, розпорядження), однак у меншому обсязі порівняно з правом власності, може містити комбінації вказаних, а може – одну правомочність (користування або розпорядження). Тому акцент у вирішенні вказаного питання варто здійснювати не на кількісній стороні правомочностей, а на їх змістовному наповненні.

З інших позицій, однак до такого ж висновку щодо заперечення речової природи права застави приходить В.О. Груздев. Автор пише, що, на відміну від специфіки речового права, володільць зобов'язального права похідного володіння річчю завжди несе перед протилежною стороною відповідного правового зв'язку обов'язок повернути передану йому річ. Отже, суб'єктивне право на річ і юридичний обов'язок повернути цю річ виникають і припиняються тут одночасно в рамках єдиного зобов'язального правовідношення, супроводжуючи один одного протягом свого існування. Тому річ, привласнена суб'єктом зобов'язального права, з першого і до останнього дня залишається для нього чужою. Така ситуація, звісно ж, відбувається на механізмі виникнення відповідних прав. Початковим способом набуття обмеженого речового права виступає наділення суб'єкта такого права майном – розпорядчий акт власника, який і є причиною речового зв'язку. Тобто активна поведінка власника завжди передуює речовим правовідносинам, а тому обов'язок такої поведінки не становить зміст цих правовідносин. Навпаки, похідне володіння на підставі зобов'язання виникає з огляду на передачу речі на виконання саме цього зобов'язання. Так, при заставі заставодержувач поряд із правом володіння річчю набуває перед заставодавцем обов'язок повернути предмет застави після належного виконання забезпеченого заставою зобов'язання. Інша справа, що в разі порушення основного зобов'язання борж-

ником з'являються підстави для звернення стягнення на заставлену річ, що, однак, буде мати місце в процесі виконання саме заставного правовідношення як умовного зобов'язання. Отже, всі заставні права, включаючи іпотеку і заставу, є зобов'язальними [10, с. 208].

Заперечимо використання як ключової ознаки повернення майна, оскільки вона для характеристики права як речового має побічний, другорядний характер, а в процесі вирішенні питання щодо правової природи права, в тому числі заставного, варто виходити з тих ознак, які мають ключовий, сутнісний характер.

Прихильником цієї концепції виступав В.К. Райхер, проте науковець заперечував речовий характер заставного права не у зв'язку з відсутністю тих чи інших ознак «речовості», а через структуру заставного права як «відносного» [11, с. 277–291]. Незважаючи на авторитетність висловленої позиції, все ж не можемо погодитись із таким висновком і аргументацією науковця. Цілком поділяємо погляди Р.А. Майданика, який обґрунтовував складність правовідносин застави як таких, що містять два різновиди: правовідносини між заставодавцем і заставодержателем та правовідносини між заставодержателем і третіми особами з приводу належного йому права на предмет застави. З одного боку, продовжує науковець, між боржником (заставодавцем) і кредитором (заставодержателем) виникає відносно правовідношення, а з другого боку, відбувається встановлення особливого правового зв'язку між заставодержателем і річчю [8, с. 33].

Представники другої когорти дослідників наполягають на речовому характері заставного права, ґрунтуючи для чого послуговували ще норми римського права. Як пише І.А. Ємелькіна, основні положення про заставу, її речово-правову природу, мали місце ще в римському праві і справляли значний вплив на формування заставного права, тому велика частина правознавців зазначала і зазначає речовий характер заставного права, який зумовлюється передумовами, продиктованими всією історією заставного права [12, с. 17–19].

Розглянемо, на чому базується аргументація вказаного підходу. Так, Є.В. Васьковський пропонував розглядати заставу як «речове право, яке дає своєму володільцеві можливість виняткового задоволення з ціни даної речі в разі невиконання власником останнього зобов'язання, що лежить на ньому» [13, с. 373]. Г.Ф. Шершеневич зараховував до речових прав заставне право і аргументував його речовий характер тим, що, маючи своїм об'єктом річ, воно всюди слідує за нею, незалежно від права власності на неї, яке може переходити від однієї особи до іншої [14, с. 142]. Аналогічну позицію займав В.І. Синайський, на думку якого,

заставне право є речовим, тому що воно породжує пряме і безпосереднє відношення між особою і річчю [15, с. 182–183]. Нині теж поширена позиція щодо зарахування до різновидів речових прав на чужі речі і заставного права [16, с. 245; 8, с. 33].

Позиції речовості заставного права дотримуються зарубіжне законодавство. Приміром, у праві Англії, як і у США і Німеччині, право застави зараховане до обмежених речових прав. Через свій абсолютний характер обмежені речові права діють щодо всіх третіх осіб і мають дотримуватися всіма третіми особами [17, с. 43].

Проте чимало науковців звертали увагу на наявність серйозних відмінностей між заставним правом та іншими правами на чужі речі. За влучним зауваженням Г.Ф. Шершеневича, воно «дає суб'єкту незрівнянно більше правомочностей, ніж інші речові права, – може потягнути за собою позбавлення власника належного йому права власності». Окрім вказаної, дослідник визначав ще такі особливості заставного права, як те, що воно не має самостійного значення, на відміну від інших речових прав, і складається залежно від права за зобов'язанням, а також не дає ні володіння, ні користування річчю [14, с. 142, 240]. Дореволюційні цивілісти теж звертали увагу на відмінність застави від інших речових прав, визначаючи відмітною рисою те, що «якщо в речовому праві першого роду мала значення та чи інша споживча цінність речі, то тут має значення цінність мінова» [18, с. 208], дає «можливість виняткового задоволення з ціни даної речі» [13, с. 373].

Заслуговують на увагу погляди цивілістів щодо зарахування заставного права до речових прав, однак до особливого їх різновиду. Зосібна, Є.О. Суханов зараховує заставне право (якщо його об'єктом є річ, а не майнове право) до особливої групи обмежених речових прав, що забезпечують належне виконання зобов'язань [19, с. 324]. І.А. Ємелькіна зазначає, що сутність класичного підходу щодо визнання застави речовим забезпечувальним правом, полягає в поєднанні у заставі таких властивостей, як абсолютність і безпосередня влада над майновою цінністю речі [20, с. 90]. Д.А. Медведев визначив заставу як «речовий спосіб забезпечення зобов'язань» [21, с. 14].

Отже, варто зазначити і наявність відмінностей застави не лише від речових прав на чужі речі, а й від інших способів забезпечення виконання зобов'язань, остання якраз і полягає в її речових началах. А.А. Вишневський із приводу характеру застави вказав, що заставка не є речовим правом тією мірою, що і право власності або право господарського відання, проте все ж, маючи речовий характер, залишається способом забезпечення зобов'язань. До того ж, продовжує дослідник, особливість застави порівняно з більшістю інших

способів забезпечення виконання зобов'язань полягає в тому, що цей спосіб має речово-правовий характер, у той час як порука, завдаток, неустойка, банківська гарантія – це способи забезпечення виконання зобов'язань, які не мають характеру речово-правових відносин. У цих випадках кредитор вірить особистості боржника або особи, яка стає додатковим (акцесорним) боржником в силу прийняття на себе відповідальності за виконання основним боржником зобов'язання в рамках відповідної конструкції забезпечення виконання. Застава ж володіє рисами, які дають змогу розглядати її як речово-правовий спосіб забезпечення виконання зобов'язання [22, с. 3–4]. При цьому право застави полягає не в особистості заставодавця, а саме в заставленій речі (майні). «Речовість застави існує остільки, оскільки вона в змозі забезпечити основне зобов'язання» [22, с. 5].

Зазначимо, що справді заставка, і власне заставне право, яке реалізується в разі невиконання основного зобов'язання боржником, є способом забезпечення виконання зобов'язань, сутність якого полягає саме в заставленій речі, що володіє міною цінністю, яка здатна задовольнити інтереси кредитора, проте розгляд застави як способу забезпечення виконання зобов'язань характеризує її мету, а не розкриває правову природу, глибинну сутність.

Компромісний підхід підтримують дослідники третьої групи, зазначаючи комплексний характер застави, що містить речові та зобов'язальні елементи. Так, висновок про подвійну природу заставного права робить Л. В. Щенникова [23, с. 168]. На думку С.П. Гришаєва, заставка є комплексним правовим утворенням, оскільки не може бути однозначно зарахована ні до речового, ні до зобов'язального права; при цьому речовий характер застави існує остільки, оскільки вона здатна забезпечити виконання основного зобов'язання [24].

Раніше нами підтримувалися наукові погляди щодо складності заставних відносин, проте не можемо підтримати тих позицій, які обстоюють розгляд заставного права як конгломерату зобов'язально-речового характеру. Видається, що корінь теоретичних похибок лежить у відсутності чіткого розуміння теоретичних конструкцій юридичних дихотомій абсолютні-відносні правовідносини, речові-зобов'язальні права. І хоча категорії прав та правовідносин справді взаємопов'язані, вони є різнопорядковими та мають якісні, принципові і непереборні відмінності.

У ключі порушеної проблематики цілком слушними вважаємо висновки М.М. Агаркова з приводу того, що відмінність абсолютних і відносних правовідносин є відмінністю саме правовідносин, а не інститутів. В одному і тому ж

правовому інституті правовідносини можуть бути як абсолютними, так і порівняними [25, с. 31-32].

Погоджуємось із В.А. Беловим, який розцінює заставу як систему абсолютних і відносних правовідносин вказує, що «застава – це комплекс (система) правовідносин, серцевиною якого є сукупність абсолютних правовідносин, що забезпечують за допомогою встановлення обмеженого панування заставодержателя над чужим майном задоволення його вимог за забезпеченим зобов'язанням» [26, с. 14–15]. Проте нам складно говорити про переважання речового або зобов'язального елемента в праві застави. Прочитуємо з цього приводу позицію Б.М. Гонгалю, який щодо правової природи застави зазначає: «Перебільшення ролі зобов'язального елемента в порівнянні з речовим, як і, навпаки, відстоювання речово-правової природи застави, поєднане із запереченням зобов'язально-правового елемента, веде до деякої недовірливості, до незавершеності конструкції заставного права» [27, с. 163]

Справді, правовідносини з приводу застави є складними, і ті відносини, які виникають між заставодавцем і заставодержателем можуть претендувати на визнання їх відносними (зобов'язальними) правовідносинами, які виникають між чітко визначеним суб'єктом складом сторін правовідносин, водночас відносини заставодержателя з невизначеним колом третіх осіб, які зобов'язані утримуватись від порушення прав уповноваженої особи і не створювати перешкод в їх реалізації, варто вважати відносинами абсолютного характеру. Однак здійснимо застереження: мова ведеться про виникнення та існування паралельних самостійних правовідносин. Заставне право становить елемент і одних, і інших правовідносин. Вважаємо, що речові права можуть існувати як в абсолютних, так і у відносних правовідносинах. Виникнення відносних правовідносин при встановленні чи реалізації речового права автоматично не свідчить про те, що це право варто зараховувати до зобов'язального, воно не втрачає своїх речових властивостей.

У світлі викладено надалі постає потреба обґрунтування речової природи заставного права. Для того, щоб простежити речово-правовий характер заставного права і зарахувати це право до обмежених речових прав, варто проаналізувати його на основі загальних родових ознак речових прав.

Згідно зі ст. 572 ЦК України з огляду на заставу кредитор (заставодержатель) має право в разі невиконання боржником (заставодавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом (право застави).

Так, якщо співвіднести право застави з основними ознаками речових прав, то можна звзначити таке: при заставі, без сумніву, існує юридичний зв'язок суб'єкта-заставодержателя з річчю, що стала предметом застави, якимось пануванням над нею. Таке панування полягає в можливості задоволення його вимог шляхом реалізації такого майна (розпорядження ним), тобто шляхом безпосереднього впливу на річ без звернення за вирішальною допомогою до інших осіб. Отож, заставне право цілком відповідає сутнісній характеристиці речового права, а тому справді має речово-правову природу.

Окрім цього, заставне право відповідає також тим ознакам, які так би мовити, мають побічне, допоміжне значення при характеристиці речового права. Приміром, об'єктом права застави є саме річ (майно), визначена індивідуальними ознаками. Є перевага задоволення інтересу заставодержателя перед усіма можливими кредиторами заставодавця. Право застави має абсолютний характер: всі інші (треті) особи не мають перешкоджати здійсненню заставодержателем належних йому правомочностей. Як наслідок володілець заставного права вправі використовувати для захисту свого права речово-правові способи захисту: по-перше, може пред'явити позов про витребування закладеного майна з незаконного володіння всіх осіб, включаючи заставодавця; по-друге, має право пред'явити позов про усунення будь-яких порушень його права, хоча б і не пов'язаних із позбавленням володіння. Притаманна праву застави і властивість слідування, бо в разі переходу права власності на заставлене майно до іншої особи в результаті відчуження цього майна (за винятком випадків реалізації цього майна з метою задоволення вимог заставодержателя в порядку, встановленому законом) або в порядку спадкування право застави зберігає силу.

Резюмуємо, що вказані положення є свідченням наявності в заставного права речово-правових ознак і воно розуміється як безпосередня влада над річчю (предметом застави), згідно з якою заставодержатель безпосередньо, без участі власника (як правило, при його повідомленні), має право задовольняти свої вимоги з вартості закладеної речі шляхом її реалізації в разі настання умов, визначених у договорі або в законі.

Висновки з цього дослідження. Отже, зазначимо, що інститут застави і заставні правовідносини є складними і включають двоє паралельних та самостійних відносин: між заставодавцем і заставодержателем (відносні правовідносини), а також відносини заставодержателя з невизначеним колом пасивно зобов'язаних третіх осіб (абсолютні). Проте необхідним вбачається відокремлення таких понять, як «застава» в розу-

мінні правового інституту чи правовідношення і «заставне право» як суб'єктивне право. Заставне право в такому змістовому наповненні становить елемент і відносних, і абсолютних правовідносин, котрі існують у межах правового інституту застави. Саме право, яке може існувати в рамках відносних (зобов'язальних) правовідносин, своїх сутнісних речових властивостей не втрачає. Остання теза була підтверджена нами шляхом кваліфікації заставного права з точки зору його відповідності ознакам речових прав.

Тому цілком обґрунтовано можна говорити про речово-правову природу заставного права, і, визначаючи його місце в системі речових прав, зазначимо, що воно належить до обмежених речових прав (не надає повної влади над річчю, а реалізація заставного права спричиняє припинення права власності власника-заставодавця). Тому коректною була б законодавча згадка цього права в розділі 2 Книги третьої Цивільного кодексу України «Право власності та інші речові права».

Література

1. Гражданское право: актуальные проблемы теории и практики / Под общ. ред.: Белов В.А. Москва : Юрайт-Издат, 2007. 993 с.
2. Кізлова О.С. Еволюція інституту застави в контексті державотворення в Україні (історико-правові аспекти) : автореф. дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.01; Одеська держ. юридична академія. Одеса, 1998. 16 с.
3. Будилов В.М. Залоговое право России и ФРГ. Санкт-Петербург : Фарватер, 1993. 150 с.
4. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право: Общие положения. Кн. 1. 3-е изд. Москва : Статут, 2001. 848 с.
5. Плешанова О.П. Права ипотечного кредитора: юридическая природа и основные положения. *Актуальные проблемы гражданского права*. Вып. 2. Москва, 2000. С. 75–91.
6. Латыев А.Н. Вещные права в гражданском праве: понятие и особенности правового режима : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Екатеринбург, 2004. 211 с.
7. Хвостов В.М. История римского права: Пособие к лекциям : Учебное изд. Москва, 1919. 473 с.
8. Майданик Р.А. Правова природа інституту іпотеки. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2009. № 1. С. 31–38.
9. Ахметьянова З. А. Вещное право : учебник. Москва : Статут, 2011. 360 с.
10. Груздев В.В. О квалификации вещных прав. *Вестник Томского гос. ун-та*. 2016. № 411. С. 207–210.
11. Райхер В.К. Абсолютные и относительные права (к проблеме деления хозяйственных прав). *Известия эконом. факультета ЛПИ*. 1928. С. 277–291.
12. Емелькина И.А. К дискуссии о разграничении вещных и обязательственных прав. *Нотариус*. 2006. № 2. С. 17–19.
13. Васильковский Е.В. Учебник гражданского права. Москва : Статут, 2003. 382 с.
14. Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права (по изд. 1907 г.). Москва : Спарк, 1995. 556 с.
15. Синайский В.И. Русское гражданское право. Киев : Прогресс, 1917. 568 с.
16. Шахназарян К.Е. Питання систематизації та класифікації прав на чужі речі за законодавством України. *Юридичний вісник*. 2017. № 1. С. 243–247.
17. Кізлова О.С. Інститут застави в сучасних правових системах. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. Вип. 56. С. 40–45.
18. Покровский И.А. Основные проблемы гражданского права. 3-е, стереотип. Москва : Статут, 2001. 352 с.
19. Суханов Е.А. Право собственности и иные вещные права в России. *Основные положения права собственности*. Москва : Юристъ, 1999. 384 с.
20. Емелькина И.А. Залог как обеспечительное вещное право. *Вестник Омского университета. Серия: Право*. 2017. Т. 50. № 1. С. 84–90.
21. Медведев Д.А. Российский закон о залоге. *Правоведение*. 1992. № 3. С. 12–21.
22. Вишневский А.А. Залоговое право : Учеб. и практ. пособие. Москва : Бек, 1995. 178 с.
23. Щенникова Л.В. Вещное право : учеб. пособие. Москва : Юристъ, 2006. 190 с.
24. Гришаев С.П. Ипотека на современном этапе. Комментарий законодательства. СПС, 2009.
25. Агарков М.М. Обязательство по советскому гражданскому праву. *Ученые труды ВИЮН*. Вып. 3. Москва : Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1940. 192 с.
26. Белов В.А. Залоговые правоотношения: содержание и юридическая природа. *Законодательство*. 2001. № 11. С. 9–17.
27. Гонгало Б.М. Учение об обеспечении обязательств. Москва : Статут, 2002. 222 с.

References

1. Babaev, A.B., Babkin, S.A., Bevzenko, R.S., Belov, V.A., & Tarasenko Yu.A. (2007). *Grazhdanskoe pravo: aktualnye problemy teorii i praktiki*. Moskva, M.: Yurayt-Izdat.
2. Kizlova, O.S. (1998). *Evoliutsiia instytutu zastavy v konteksti derzhavotvorennia v Ukraini (istoryko-pravovi aspekty)* (Avtoreferat dysertatsii kandydata yurydychnykh nauk). Odeska derzhavna yurydychna akademiia. Odesa.
3. Budilov, V.M. (1993). *Zalogovoe pravo Rossii i Federativnoy respubliki Germaniya*. Sankt-Peterburg, SPb.: Farvater.
4. Braginskiy, M.I., & Vitryanskiy, V.V. (2001). *Dogovornoe pravo: Obshchie polozheniya*. Moskva, M.: Statut.
5. Pleshanova, O.P. (2000). Prava ipotechnogo kreditora: yuridicheskaya priroda i osnovnye polozheniya. *Aktualnye problemy grazhdanskogo prava*, 2. 75–91.
6. Latyev, A.N. (2004). *Veshchnye prava v grazhdanskom prave: ponyatie i osobennosti pravovogo rezhima*. (Dissertatsiya kandidata yuridicheskikh nauk). Uralskaya gosudarstvennaya yuridicheskaya akademiya. Yekaterinburg.
7. Khvostov, V.M. (1919). *Istoriya rimskogo prava: Posobie k lektsiyam: Uchebnoe izdanie*. Moskva. M.: Moskovskoe nauchnoe izdatelstvo.
8. Maidanyk, R.A. (2009). Pravova pryroda instytutu ipoteki. *Yurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne pravo*, 1. 31–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2009_1_10
9. Akhmetyanova, Z.A. (2011). *Veshchnoe pravo: uchebnyk*. Moskva, M.: Statut.
10. Gruzdev, V.V. (2016). O kvalifikatsii veshchnykh prav. *Vestnyk Tomskogo gosudarstvennogo instituta*, 411. 207–210. URL: <https://tsuvestnik.elpub.ru/jour/article/view/309/310>
11. Raykher, V.K. (1928). Absolyutnye i otnositelnye prava (k probleme deleniya khozyaystvennykh prav). *Izvestiya ekonomicheskogo fakulteta Leningradskogo politekhnicheskogo instituta imeni L. I. Kalinina*, 7 (1). 277–291.
12. Yemelkina, I.A. (2006). K diskussii o razgranichenii veshchnykh i obyazatelstvennykh prav. *Notarius*, 2. 17–19.
13. Vaskovskiy, Ye.V. (2003). *Uchebnyk grazhdanskogo prava*. Moskva, M.: Statut.
14. Shershenevich, G.F. (1995). *Uchebnyk russkogo grazhdanskogo prava (po izdatelstvu 1907 g.)*. Moskva, M.: Spark.
15. Sinayskiy, V.I. (1917). *Russkoe grazhdanskoe pravo*. Kiev, K.: Progress.
16. Shakhnazarian, K.E. (2017). Pytannia systematyzatsii ta klasyfikatsii prav na chuzhi rechi za zakonodavstvom Ukrainy. *Yurydychnyi visnyk. 2017. № 1*. 243–247. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2017_1_43
17. Kizlova, O. S. (2010). Instytut zastavy v suchasnykh pravovykh systemakh. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. № 56. 40–45. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2010_56_7
18. Pokrovskiy, I.A. (2001). *Osnovnye problemy grazhdanskogo prava*. Moskva, M.: Statut.
19. Sukhanov, Ye.A. (1999). *Pravo sobstvennosti i inye veshchnye prava v Rossii. V kn.: Osnovnye polozheniya prava sobstvennosti*. Moskva, M.: Yurist.
20. Yemelkina, I.A. (2017). Zalog kak obespechitelnoe veshchnoe pravo. *Vestnik Omskogo universiteta. Seriya: Pravo*. № 50 (1). 84–90. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zalog-kak-obespechitelnoe-veschnoe-pravo>
21. Medvedev, D.A. (1999). Rossiyskiy zakon o zaloge. *Pravovedenie*, 3. 12–21.
22. Vishnevskiy, A.A. (1995). *Zalogovoe pravo : Uchebnoe i prakticheskoe posobie*. Moskva. M.: Bek.
23. Shchennikova, L.V. (2001). *Veshchnoe pravo: uchebnoe posobie*. Moskva, M.: Yurist.
24. Grishaev, S.P. (2009). *Ipoteka na sovremennom etape. Kommentariy zakonodatelstva*. SPS «KonsultantPlyus».
25. Agarkov, M.M. (1940). *Obyazatelstvo po sovetскому grazhdanskomu pravu. Uchenye trudy VIYuN*. Vyp. 3. Moskva, M.: Yuridicheskoe izdatelstvo NKYu SSSR.
26. Belov, V.A. (2001). Zalogovye pravootnosheniya: sodержanie i yuridicheskaya priroda. *Zakonodatelstvo*. № 11. 9–17.
27. Gongalo, B.M. (2002). *Uchenie ob obespechenii obyazatelstv*. Moskva, M. : Statut.